

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Lost Gypsy Gallery in Papatowai, Nieuw-Zeeland

Wie vanuit Europa de lange vliegreis naar Nieuw-Zeeland onderneemt, doet dit meestal voor de overweldigende natuur. Denk aan films als 'The Lord of the Rings' en 'The Piano'. Het is er mysterieus. Weids en groots. Gevarieerd en bijzonder. En ... er wonen nauwelijks mensen. Misschien vormt dat wel de grootste aantrekkingskracht voor globetrotters die dit land zo graag bereizen. Maar wat nou als je voorkeur meer uitgaat naar wat mensen maken? Een klein wonder in het land van de Kiwi's.

In 'the middle of nowhere'

Van de vier miljoen inwoners in Nieuw-Zeeland, wonen er slechts een kleine miljoen op het zuidereiland. Dit is een land van eindeloze vlakten, heuvels, bergen, gletsjers, meren, regenwouden, stranden, grotten, rotsen, fjorden en baaien. In het zuiden ligt het ongerepte natuurgebied de Catlins. Hier ga je heen als je van intense rust en stilte houdt. Van zeeleeuwen en pinguïns. Van de wind die om je oren waait. De zee is altijd dichtbij. Je rijdt op kronkelende wegen door regenwouden. Je stapt steeds uit omdat elke hoekje natuur iets avontuurlijks biedt. In Papatowai, een mini gehuchtje in de Curio Bay, duikt in de spreekwoordelijke 'middle of nowhere', opeens een oude groene bus op. Volledig overwoekerd door planten en omgeven door iets dat lijkt op een beeldentuin. Een sierlijk vormgegeven walvis van lichtgrijze golfplaat trekt de aandacht. Het beest kan bewegen en vormt de magistrale omlijsting van een brievenbus met de tekst 'mail whale'. Hier woont blijkbaar iemand... Even verderop zit het skelet van een dier, compleet met zonnebril, op een roestige fiets. De strakke lijnen van het spierwitte geraamte en de spaken van het rijwiel steken fel af tegen de achtergrond van weelderige planten. Op de bagagedrager lift een kleiner geraamte mee. Het voorwiel bestaat uit een golfplaten eend. Draai aan een handel en het skelet komt krakend en knarsend op gang. In de bidonhouder staat een blauwe fles.

Lieflijke mechanica

Welkom in de wereld van Blair Summerville. Als de zelfbenoemde 'lost gypsy' roept hij associaties op met een jaloersmakende vrijheid van denken, handelen en creëren. Zijn magische, kunstzinnige objecten blijken het resultaat van hergebruikt materiaal en van vondsten verworven door eindeloos standjuten. Midden in het groen presenteert hij de 'Lost Gypsy Gallery & Winding Thought Theatre'. Teksten nodigen bezoekers uit tot het betreden van dit wonderlijke terrein. Op een van de borden staat "Life is full of temptations. This button is one of them". Voor je er erg in hebt, druk je op de knop en word je besproeid met water. De toon is gezet. Hier kijk je niet alleen. Hier doe je actief mee.

De bus zelf staat vol met fragiele mechanieken met haakjes, oogjes, boutjes, moertjes en schroefjes. Met knoppen om op te drukken en handels om aan te draaien. Magisch uitzijnde kunstwerkjes nodigen uit om iets in beweging te zetten of geluid te maken. Alles staat op planken, ligt in dozen, is ingelijst en liefdevol voorzien van handgeschreven instructies.

Opvallend vaak zien we de glanzende Abalone schelpen (Zeeoor). In de taal van de Maori's worden deze schelpen van parelmoer 'Paua' genoemd. Blair bewerkte ze stuk voor stuk tot lieflijke machientjes. Door te draaien kun je een stroompje water door de schelpingangen jagen. Een beter souvenir dan deze 'Southern Gurgles' is er niet. Wie thuis het gorgelen van de zee hoort, is in gedachten terug op reis.

Alles bij elkaar lijkt het wel een verbond tussen natuur(kunde), techniek, elektronica en kunst. Je mag naar hartenlust kijken en spelen. Als je maar voorzichtig bent want alles is fragiel. Voor de eeuwigheid is het niet gemaakt. Dit is er voor nu. Om je te verwonderen, je te laten verrassen en ervan te genieten.

In een klein aangrenzend atelier is Blair geconcentreerd aan het werk. Gebogen over een wirwar van ijzerdraadjes geniet hij zichtbaar van de reacties van de tijdelijke buspassagiers. Hij vertelt dat hij alweer een nieuw project begonnen is. Zijn baard laat hij net zo lang staan totdat het af is. In het gastenboek staan namen van reizigers van over de hele wereld.

Winding Thought Theatre

Wie gegrepen is door deze plek vol fantasie en techniek, betaalt graag vijf dollar om de 'Winding Thought Theatre' te betreden. Achter het hek staan de serieuzere installaties opgesteld. Hier is groot gedacht. Op een hoger gelegen plateau kun je in een golfplaten cabine met een antenne er boven op, de trappers van een fiets in beweging zetten. Wie een goede conditie heeft, kan genieten van een ouderwetse Amerikaanse western op tv. Compleet met geluid. In het overdekte deel is het theatraal donker. Er heerst een magische sfeer. Langs de wanden staan installaties

gemonteerd. Je kunt meeuwen op je af laten vliegen, zeeanemonen in de nacht laten dansen, schrille geluiden opwekken en je blijvend verbazen over de vakkundigheid die Blair aan de dag legt. In een hoek staan gevonden voorwerpen als in een kunstinstallatie opgesteld. De toetsen van een piano blijken verbonden met geluiden van de verschillende objecten. Een mysterieuze reiskoffer speelt een rol in een verhaal dat steeds anders is. Met de meest simpele middelen bouwt Summerville verder aan dit aantrekkelijke oord. Op duurzame wijze hergebruikt hij wat de mens achterlaat en de oceaan laat aanspoelen. Alles krijgt waarde als het wordt bewerkt met vindingrijkheid, fantasie en plezier. Deze plek is uitgegroeid tot een 'must go' en staat inmiddels vermeld in de Lonely Planet.

'Lost Gypsy Gallery & Winding Thoughts Theatre', Papatowai, Nieuw-Zeeland, geopend van 11.00 tot 17.00 uur (gesloten op woensdag en vijf maanden in de winter)

'Titi á kai, titi á manawa'

Nieuw-Zeeland staat inmiddels internationaal bekend als de thuisbasis van de 'tribal tattoo', ofwel 'ta moko'. Naast de cultuur van de Maori's is er een meer westerse cultuur, afkomstig van de Europeanen die hier in de negentiende eeuw neerstreken in de hoop rijk te worden met de walvisvaart, het delven van goud of gewoon in de landbouw. In de vele geïsoleerd gelegen woningen zag en ziet nog steeds heel wat Folk Art het licht. Behalve hergebruik van dagelijkse objecten is het gebruik van materialen uit de overvloedige natuur kenmerkend. Bij Nugget Point, het noordelijke puntje van de Catlins, trof mij op stenen in het gras de toepasselijke Maori tekst 'titi á kai, titi á manawa', dat vrij vertaald 'overvloedig in bronnen, met duldend hart' betekent.

In de grotere steden zijn inmiddels ateliers waar onder meer mensen met een beperking en mensen met een psychiatrische achtergrond werken. Een bekend en professioneel geleid atelier is het actieve ToiOra in Auckland. Een specialist op het gebied van deze kunst is Stuart Shepherd, verbonden aan de Massey University in Wellington (zie ook Out of Art van december 2011). Hij bereidt een publicatie voor die de belangstelling voor, en de kennis over deze kunst vooral in eigen land moet helpen verbreden.

Op mijn reizen door Nieuw-Zeeland kwam ik kriskras objecten tegen die binnen deze sfeer passen. Soms omdat ik werd doorverwezen, zoals naar John Perry, voormalig directeur van het Rotorua Museum of Art and History en nu beheerder van twee uitgebreide, bizarre kunstcollecties, verspreid over een Art Deco bioscoop in Hellensville op het Noordereiland en in een houten kerkje op het Zuidereiland. Of naar Jim Geddes, directeur van de Eastern Southland Gallery in Gore op het Zuidereiland. In de collectie van deze voormalige bibliotheek, die wel gekscherend het 'Goreggenheim' wordt genoemd, is niet alleen Afrikaanse en Oceanische kunst te zien, maar is ook plaats voor bekende 'folk artists', Nieuw-Zeelands beroemdste schilderes Rita Angus (1908-1970) en de bijzondere studie en kunstwerken die Theo Schoon (1915-1985) maakte naar aanleiding van de Maori kunst. Hij geldt als de belangrijkste herontdekker van deze cultuur.

En wat te denken van de openbare toiletten die de Oostenrijkse kunstenaar Friedenreichs Hundertwasser (1928-2000) in Kwarare op het Noordereiland maakte? Bereid je voor op een intense kleur- en vormuitspatting in een verder doodnormale winkelstraat. Soms ook werd ik totaal onverwacht getroffen door opmerkelijke beelden, zomaar langs de weg. Een mooi voorbeeld is de zogenaamde 'Metal man' met zijn motor. Meer dan levensgroot staat deze robotachtige figuur in het gras, bijna als een vogelverschrikker met een extra opdracht het terrein tegen indringers te verdedigen.

Hoewel in dit land de natuur de overhand heeft, is er voor liefhebbers van Outsider Art in de breedste zin van het woord, veel te beleven. Wie er een antenne voor heeft, zal aangenaam verrast worden.

Aan te bevelen literatuur over Folk Art in Nieuw-Zeeland: 'All our own work; New Zealand's Folk Art' van Richard Wolfe, Auckland 1997, ISBN nummer: 0 670 87551 1

www.toiora.org.nz

Tekst: Karin Verboeket



GADGETS
&
GIZMOS

the
LOST GYPSY Gallery
is

OPEN
Free admission
CLOSED ON
MONDAYS